Vergeving en verzoening (1)

Lezing:

Ook wrok en woede zijn afschuwelijk, een zondig mens geeft eraan toe.
Wie wraak neemt, zal de wraak van de Heer ondervinden,
de Heer zal zijn zonden zeker niet vergeten.
Vergeef je naaste het onrecht dat hij deed,
dan worden, als je bidt, ook jou je zonden vergeven.
Hoe kan een mens die woede koestert tegen een ander
bij de Heer om verzoening vragen?
Hoe kan een mens die geen erbarmen heeft met zijn medemens
bidden om vergeving voor zijn eigen zonden?
Je bent maar een mens: als je in je woede volhardt,
wie zal dan je zonden vergeven?
Denk aan het einde en wees niet langer vijandig,
denk aan je dood en vergankelijkheid, en houd je aan de geboden.
Denk aan de geboden en koester geen wrok tegen je naaste,
denk aan het verbond met de Allerhoogste en zie fouten door de vinger.

Wijsheid van Jezus Sirach 27,30-28,7 (NBV21)

Overweging

Voor Patrick Perquy (+ 29 mei 2018)

Zonder het te beseffen kennen we allemaal Jezus Sirach, de schrijver van onze lezing. *"Wie een kuil graaft voor 'n ander valt er zelf in"* - het komt uit de Wijsheid van Jezus Sirach hoofdstuk 27, vers 26, een paar lijnen hoger dan het begin van onze lezing.

We weten waar en wanneer Jezus Sirach zijn boek heeft geschreven, rond 200 voor Christus in Jeruzalem. En we weten ook waarom: de gelovige jood, duidelijk een belezen man, gaat in gesprek met de nieuwe tijd. Palestina staat dan al lang open voor de invloed van Griekse filosofie, kunst en cultuur. En wat doet Jezus Sirach? Hij gaat niet in discussie. Integendeel, hij laat zien dat het beste uit die moderne nieuwe geleerdheid eigenlijk altijd ook al in de joodse, Bijbelse traditie zit. Er is dus, beste joodse gelovigen, er is dus, beste Lierders, geen reden om muren op trekken tussen ons en de wereld rondom ons om "mee" te zijn.
Want "mee" zijn, gezond verstand, moraal, wijsheid, inzicht – die botsen niét met het Bijbels geloof, met ons geloof. Soms denkt men dat, dat wij ons verstand op nul moeten zetten om gelovig te zijn. Jezus Sirach laat al zien dat dat niet klopt.

Hij schrijft uit ervaring. Er wordt je onrecht aangedaan en terecht wil je dat onrecht ongedaan maken. Sirach weet kennelijk ook hoezeer dan wrok en woede en wraakgevoelens mensen in hun binnenste kunnen teisteren en folteren. "Je bent maar 'n mens, zegt hij, als je in je woede volhardt…". Wie haalt je daaruit, letterlijk: "wie zal dan jóuw zonden vergeven?" Blijf je in dat gat, in die put zitten? En dan? We weten toch dat we maar één leven hebben, we weten, schrijft hij, dat 'dood en vergankelijkheid' ons deel zijn. Dus: hoe geraak je eruit?

Antwoord: "Denk aan het verbond met de Allerhoogste". Sirach grijpt terug naar de wortels van ons geloof, het Verbond. Hij doet dat met de uitleg van 'n woord uit het boek Leviticus (Lev. 19,17-18) dat zegt: ***"Wees niet haatdragend. … laad niet omwille van een ander schuld op je door je te wreken of wraak te blijven koesteren. Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben JHWH"***, Ik ben de Allerhoogste, Ik ben

die Levende die u heeft vrijgemaakt – leef naar die vrijheid, beleef die vrijheid, kom binnen in mijn ruimte.

De helft van de lezing is uitleg daarvan, zes regels:
"Vergeef je naaste het onrecht dat hij deed,
dan worden, als je bidt, ook jou je zonden vergeven.
Hoe kan een mens die woede koestert tegen een ander
bij de Heer om verzoening vragen?
Hoe kan een mens die geen erbarmen heeft met zijn medemens
bidden om vergeving voor zijn eigen zonden?"

Jezus formuleert het tweehonderd jaar later korter: "Vergeef ons onze schulden zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren".

Dat is het grote goede nieuws van het Eerste, van het zogenaamd Oude Testament: "**Genadig de Heer en barmhartig, lankmoedig, rijk aan ontferming**", telkens weer keert die tekst terug in tal van Psalmen, de eerste keer te horen in het boek Exodus (34,6-7) en bij Oosterhuis in het lied "O Heer God, erbarmend genadig lankmoedig" (Liedboek p. 671). Treed toe tot, kom binnen in dat Verbond van ontferming, laat die ruimte je thuis zijn, de ruimte waarin we mogen bidden "vergeef ons onze schulden zoals wij vergeven aan onze schuldenaren".

Soms zoekt men die bede te herformuleren of uit te leggen met 'zodat' of 'omdat', maar de sfeer van het Verbond is niet die van een contract, zoiets als: ik vergeef en ik word beloond met vergeving. Dat is niet de taal, de sfeer van het Verbond.

Jezus kende de wijsheid van Sirach die schrijft: *"Hoe kan een mens die geen erbarmen heeft met een ander om vergeving voor zijn eigen zonden bidden"*. Jezus maakt daarvan 'n mooie parabel, die parabel over een dienaar die door zijn heer 'n immens grote som kwijtgescholden krijgt maar z'n mededienaar voor 'n kleine schuld laat straffen (Mt 18,23-35). Wat is daar het drama? Wanneer de dienaar de deur uitgaat nadat zijn baas hem alle schuld heeft kwijtgescholden, heeft hij er niéts van verstaan. Die grote onvoorstelbare som die zijn heer hem kwijtscheldt is het beeld van wat hij, van wat wij vanaf onze geboorte krijgen van God – leven, gezelschap, natuur, een eindeloze opsomming – letterlijk àlles hebben we gekregen.

Eén zin in de lezing stoot ons bijzonder tegen de borst: *"Wie wraak neemt zal de wraak van de Heer ondervinden"*. Maar even zo dikwijls als de Psalmen zingen over de schoot van ontferming, zingen zij dat de Eeuwige rechtvaardig is, recht doet, ja, bozen straft. "Wreker van bozen", zegt een Psalm. God oneindig barmhartig maar evengoed oneindig rechtvaardig – een geheim waarover we met Patrick meer dan eens geboomd hebben. Dat lees je ook in het boek "Stem die mij roept" (*). Ook Jezus heeft uitspraken over de straf van bozen, uitspraken die er niet om liegen. We hebben moeite met die uitspraken, duwen ze weg. We zeggen liever, en soms al te gemakkelijk: God is liefde.

Het moest hier over vergeving gaan. God IS vergeving – dat zegt Leviticus, dat zegt Jezus Sirach, dat zegt Jezus. We hebben hier nu nog geen woord gezegd over hoe dat dan in ons dagelijks leven kan gebeuren, hoe dat gebeurt, hoe dat "geschiedt". Geschieden is hier het passende woord, het Bijbelse woord voor wat er in Gods ruimte gebeurt, te beurt valt, geschonken wordt. Begeleiders van mensen die een uitweg zoeken uit wraak en woede, zij weten er veel meer van hoe dat kan gebeuren als ze dergelijke doorbraken mogen meemaken in gevangenissen, aan ziekbedden, in spreekkamers. Er zijn gelukkig heel veel pakkende verhalen van hoe mensen loskomen uit wrok om het hen aangedane leed, of loskomen uit het gepieker over wat ze niét hebben gedaan.

Ik heb met grote ogen gekeken naar de film “Vous n’aurez pas ma haine”, de film over de jonge papa die z’n vrouw verliest in de Bataclan-aanslag in Parijs in 2015. Zijn reactie is: jullie terroristen krijgen m’n wrok en wraak en haat niét. Reden: hij wil z’n peuter laten groot worden in een sfeer van liefde en omarming. Het is een wilsdaad van de man, zijn keuze. Is het vergiffenis voor de daders? Ik weet het niet. Ik herken er wel de ruimte in van de Levende, een schoot van ontferming. (Lied LB 236)

Geert Delbeke
De Lier, Brugge, 4 juni 2023

* Dennis Lenders en Jean Bastiaens (red.): “**Stem die mij roept. Bijbels geloven met Patrick Perquy**” (Halewijn 2020, 296 p., te verkrijgen bij YOT), met teksten van Patrick en bijdragen van Paul Thoen, Marc Lemiengre, Dennis Lenders, Annemie Schreel en Geert Delbeke, Geert van Coillie, Koen Dekorte, Ann Opsomer, Geert Vervaecke en Annemie Declercq